
PWYLLGOR IAITH, 13.10.16

Yn bresennol: Y Cynghorydd Eirwyn Williams (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Charles Jones (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Craig ab Iago, Elwyn Edwards, Tom Ellis, Alan Jones Evans, Gareth Wyn Griffith, Alwyn Gruffydd, Eric M. Jones, Elfed Williams, Hefin Williams, ac Owain Williams

Hefyd yn bresennol: Y Cynghorydd Dyfrig Siencyn (Aelod Cabinet – Y Gymraeg).

Swyddogion: Debbie Anne Jones, Swyddog Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg, Gwenllian Williams (Swyddog Datblygu Iaith), Garem Jackson (Swyddog Addysg Ardal Gymraeg) ac Ann Roberts (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorydd Gweno Glyn a John Wyn Williams.

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 5 Gorffennaf 2016 fel rhai cywir.

3. ADRODDIAD YR AELOD CABINET – Y GYMRAEG

Cyflwynwyd – adroddiad llafar yr Aelod Cabinet – Y Gymraeg, yn manylu ar ddatblygiadau diweddar o fewn y maes, gan gynnwys y canlynol:-

- Awdit iaith a'r cynllun gweithredu. Cyfarfod pedwar Pennaeth Gwasanaeth – Economi, Hamdden, Rheoleiddio ac Ymgynghoriaeth i bwysleisio pwysigrwydd yr iaith Gymraeg gan ofyn iddynt raglennu gwaith i ymateb i'r diffygion.
- Ceisiwyd cyfarfod efo Aelodau Cabinet Cynghorau cyfagos i drafod sut maent yn bwriadu ymateb i ofynion Safonau Iaith ond methiant llwyr fu'r ymgais hynny. Wedi cyfarfod buddiol iawn efo Swyddog Iaith Cyngor Bwrdeistrefol Sirol Conwy sydd yn gweithio dros Gonwy a Chyngor Bwrdeistrefol Sirol Wrecsam i drafod safonau iaith. Cytunwyd i gyfarfod ym mis Ionawr yng Nghonwy gyda holl Swyddogion Iaith awdurdodau'r Gogledd, Y Gwasanaeth Iechyd, Yr Heddlu a'r Gwasanaeth Tân gyda gwahoddiad i'r holl Aelodau Cabinet. Cyfarfodydd rheolaidd wedi bod yn y gorffennol rhwng Swyddogion Iaith.
- Cafwyd cyfarfod buddiol gyda swyddog o Swyddfa Comisiynydd Iaith yng Nghaernarfon yn rhannu gwybodaeth am ein gweithgareddau.
- Cyfarfod gyda Hunaniaith, corff sy'n cynrychioli mentrau iaith Cyngor Sir, Iechyd a'r Brifysgol gyda chyfarfod arall wedi ei drefnu. Byddir yn cyfarfod ar y cyd efo Fforwm Iaith Môn er trafod be sy'n digwydd yng Nghyngor Gwynedd ac yn Chyngor Sir Fôn yng nghyd-destun y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Byddir yn trafod yr elfen o ddefnydd yr iaith yng ngwasanaethau cyhoeddus ble bydd yn bwysig iawn dod i ddealltwriaeth.
- Hunaniaith yng Nghanolfan Iaith newydd Bangor yfory gydag Alun Davies, Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes Llywodraeth Cymru yn agor y Ganolfan.

- Gwelwyd Alun Davies, Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes Llywodraeth Cymru yn Ysgolion Abercaseg a Phen-y-bryn, Bethesda heddiw. Yno cafwyd sgwrs gyda Bethan Webb, Dirprwy Gyfarwyddwr y Gymraeg, Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol dros Fentrau Iaith a bydd cyfle pellach i drafod llwyddiannau ynghyd â materion na lwyddwyd eu cyfarch mewn cyfarfod sydd eto i'w drefnu.

Gofynnwyd a oedd paratodau ar gyfer y miloedd o bobl, yn ôl y sôn, a fydd yn symud i fewn i Ynys Môn i weithio a'r effaith ar yr iaith am flynyddoedd i ddod. Adroddwyd bod cwmni Horizon wedi trefnu cyfres o gyfarfodydd gyda gwasanaethau Cyngor Gwynedd wythnos nesaf.

Adroddodd aelod y croesawir pob ymdrech a mesur i gynyddu'r Gymraeg ond bod angen i Lywodraeth Cymru edrych yn wrthrychol ar ei hun a'i weithdrefnau a gwella arweiniad cenedlaethol clir o ran cefnogi'r iaith.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

4. YMGYNGHORIAD AR STRATEGAETH Y GYMRAEG

Cyflwynwyd ymateb drafft yr Aelod Cabinet i'r ddogfen ymgynghori: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050, sy'n crynhoi safbwynt y Cyngor yn glir a chryf iawn. Nodwyd bod ffocws y Strategaeth Iaith y Llywodraeth flaenorol wedi symud ymlaen erbyn y Strategaeth hon yn canolbwyntio bron yn llwyr ar addysg a thwf addysg Gymraeg fel y cyfrwng all wireddu'r miliwn o siaradwyr erbyn 2050. Nodwyd bod yr ymateb yn edrych ar beth fyddai effaith hynny ar Wynedd gan bo Ysgolion Cymraeg a dwyieithog eisoes yma.

Adroddwyd bod

- Angen cyfeirio mwy at gadarnleoedd y Gymraeg a sut y bwriedir cryfhau'r Gymraeg yn yr ardaloedd hynny sydd yn meithrin Cymraeg naturiol.
- Angen cyfeirio at gynllunio cymunedol
- Angen ymrwymiad go iawn a fydd yn treiddio i holl waith Llywodraeth Cymru

Gwnaed y sylwadau ychwanegol ar yr ymateb drafft

- Nodwyd nad oes cyfeiriad ar sut y bwriedir gwireddu'r Strategaeth ac o ble daw'r adnoddau i sicrhau ei llwyddiant.
- Cyfeirir at addysg bellach ac addysg uwch. Nodwyd pryder aelod am y disgownt a roddir i fyfyrwyr Cymru i fynd i golegau yn Lloegr sy'n gwneud drwg mawr i'r iaith. Nodwyd bod disgyblion yn dewis iaith pwnc yn yr ysgolion ac os ydynt yn dewis coleg yn Lloegr nid ydynt wedyn yn dod yn ôl i'r ardal. Nodwyd nad oedd yn gwneud synnwyr bod arian ar gyfer myfyrwyr Cymru yn cael ei ddefnyddio i noddi colegau yn Lloegr a gofynnwyd i'r sylw gael ei gynnwys yn yr ymateb.
- Nodir yn y Strategaeth ddrafft bod y Siarter Iaith yn gefnogol i'r gyfundrefn ddwyieithog ond nid yw hynny'n wir. Mae'r Siarter Iaith i gefnogi cyfundrefn Gymraeg.
- Awgrymodd aelod bod angen sefydlu ardaloedd penodol Cymraeg.
- Angen rhoi gwerth economaidd i'r Gymraeg a rhaid defnyddio deddfau cynllunio i warchod y Gymraeg. Awgrymwyd bod angen ymestyn menter gymunedol Grŵp Cynefin - Cymdeithas Dai Gogledd Cymru sydd yn darparu gwasanaethau dwyieithog i denantiaid.
- Nodwyd bod gangen ceisio perswadio pobl Gymraeg i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu cymunedau yn rhai ardaloedd.
- Angen rhoi ystyriaeth i swyddi yn y Strategaeth.

- Angen sicrhau nad yw'n bosib cam-ddehongli'r ymateb drafft o dan y Maes datblygu 3: Addysg a bod angen cynnwys diffiniad addysg ddwyieithog Cyngor Gwynedd.
- Angen cyplysu hanes Cymru yng ngwersi'r Ysgolion.

Adroddwyd y bydd yr ymateb drafft i'w gyflwyno i'r Tîm Arweinyddiaeth cyn diwedd y mis gyda'r cyfnod ymgynghori yn dod i ben ar 31 Hydref 2016.

Diolchwyd i'r aelodau am eu sylwadau ac adroddwyd bod modd i ymateb yn uniongyrchol hefyd.

PENDERFYNWYD ymgorffori'r sylwadau ychwanegol yn yr ymateb i'r ddogfen ymgynghori ar ran Cyngor Gwynedd.

5. CYNLLUN STRATEGOL Y GYMRAEG MEWN ADDYSG - DRAFFT

Derbyniwyd adroddiad llafar gan y Swyddog Addysg Ardal Gwynedd yn egluro bod Cynllun 2017-20 yn parhau gyda phum deiliant y cynllun 2010. Adroddwyd y bwriad i osod targedau uchelgeisiol ond yn gyraeddadwy gan y bydd y Cyngor yn gorfod adolygu cynnydd yn erbyn y targedau hynny.

Eglurwyd y bwriad gwreiddiol i gyflwyno cynllun drafft i'r Pwyllgor Iaith ond oherwydd bod templed y cynllun wedi newid cymaint ni fu hynny'n bosibl. Yn ogystal, adroddwyd bod sesiynau ymgynghorol Llywodraeth Cymru ar draws y Gogledd ddim wedi dod i ben tan wythnos diwethaf, gyda'r diwethaf yn Llandudno.

Adroddwyd ar y tair Adran a'r deilliannau ynghyd a'r targedau drafft mae Cyngor Gwynedd yn bwriadu osod yn y cynllun gweithredu i ymateb i'r gofynion. Nodwyd bod fframwaith Estyn yn gofyn cwestiwn ar sut mae'r Cyngor yn cynllunio'n fwiadus a bydd angen dangos hynny.

Nodwyd yr amserlen allweddol ganlynol:-

24 Hydref 2016	Awdurdodau lleol i lansio ymgynghoriad statudol am 8 wythnos
Canol Tachwedd	Anfon data Mudiad Meithrin at yr awdurdodau
20 Rhagfyr 2016	Awdurdodau'n cyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2017-20 i'r Llywodraeth.

Nodwyd er bod yr amserlen yn dynn bod posibilrwydd y bydd y ddogfen wedi'i pharatoi ar amser.

Adroddwyd bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu Estyn bob blwyddyn i archwilio ar sail themâu ac archwiliwyd un o feysydd y Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Dewiswyd Gwynedd a Fflint i'w harchwilio. Nodwyd bod adroddiad terfynol Estyn ar eu gwefan erbyn hyn ac mae paragraph 49 yn nodi fel a ganlyn:-

'Ceir rhai enghreifftiau da ble defnyddir arbenigedd yn effeithiol i ddatblygu darpariaeth ar draws awdurdodau lleol, mewn cydweithrediad â chonsortia rhanbarthol a rhwydweithiau rhanbarthol. Enghraifft o hyn yw datblygu'r 'Siarter Iaith' yng Ngwynedd. Nod y Siarter Iaith yw darparu fframwaith i hyrwyddo a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg gan ddisgyblion mewn cyd-destun cymdeithasol. Ceir arwyddion cynnar for y 'Siarter' yn dechrau cael effaith gadarnhaol ar gynyddu'r defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg gan ddisgyblion yn

ysgolion Gwynedd. Mae'r 'Siarter' yn cael ei chyflwyno mewn ysgolion ledled Cymru ar hyn o bryd.'

Nodwyd yr angen sicrhau bod disgyblion sy'n dilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg yn yr Ysgolion yn gallu dilyn y cyrsiau yn y Gymraeg yn y Colegau wedyn.

PENDERFYNWYD cynnal cyfarfod arbennig i graffu Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2017-20 drafft.

6. DIWEDDARIAD AR WEITHREDIAD Y SAFONAU IAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Swyddog Datblygu Iaith Gweithle. Nodwyd pwysigrwydd deall perthynas y Safonau Iaith efo Mwy na Geiriau a'r Awdit Iaith.

Gwnaed sylw bod y Safonau Iaith yn gyfyng gyda'r angen i edrych ar drefniadau i sicrhau nad yw Adrannau yn gweithio mewn silos ac i rannu ymarferion da.

Eglurwyd y mewnbwn a roddwyd yn y sesiynau hyfforddiant ar Ymwybyddiaeth Iaith y Gwasanaethau Oedolion ar gyfer gweithwyr cymdeithasol newydd. Eglurwyd ymhellach y bu cyfarfod gyda'r Brifysgol ar gyfer darparu cyrsiau addas ac mai diweddarau'r hyfforddiant wnaed.

7. CWYNION IAITH

Cyflwynwyd - adroddiad y Swyddog Datblygu Iaith yn manylu ar yr un gwyn iaith ddiweddaraf i law a'r ymateb.

Nodwyd bod yr Awdit Iaith i weld yn dechrau gweithio.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

Dechreuodd y cyfarfod am 2.00 y.h. a daeth i ben am 3.25 y.h.